

Čtenářská gramotnost

Osmnáctidílný seriál MF DNES je určen žákům základních škol a jejich rodičům. Na ukázkách kvalitní beletrie a zadaných úloh se naučíte lépe porozumět textu, přemýšlet o něm a dobře ho využít, což se vám může hodit nejen při přijímacích.

11. díl

Co se stalo... A proč?

Při čtení naučných textů nás zajímá téma, o kterém autor píše. Aby nám vše dobře vysvětlil, zabývá se tím, co se stalo, k čemu to vedlo (důsledek) a proč se to stalo (příčina). My čtenáři si všímáme takovýchto vztahů mezi informacemi, abychom lépe porozuměli všem souvislostem tématu, o kterém čteme.

Ukázky možných odpovědí

MLADŠÍ ČTENÁŘI

Jaké odpovědi jsou správné:

- A** 1. Stromy vyrábějí kyslík, a proto se nám lépe dýchá.
- B** 1. Strom hnije, a tak obohatí půdu.
3. Strom hnije, a tak se dřevo drolí.
- C** 2. Bakterie jsou užitečné, protože pomáhají stromu se rozložit.
- D** 1. Protože houby rozkládají dřevo, změkne a drolí se.

STARŠÍ ČTENÁŘI

Jaké odpovědi můžeme od dětí očekávat?

A

PRÍČINA	DŮSLEDEK
vypalování lesních ploch	vznik oxidu uhličitého
vznik oxidu uhličitého	zesílení skleníkového efektu
zesílení skleníkového efektu	vlny veder a období sucha
vlny veder a období sucha	úrodné zóny se promění v neúrodné
zesílení skleníkového efektu	Země se otepluje
Země se otepluje	tání ledovců
tání ledovců	hladiny moří se zvedají

- B** V nákrepu by mělo být vidět, že: 1) příčinou skleníkového efektu jsou oxid uhličitý, metan a oxid (v textu zastaralé kyslíčnický) dusný; 2) příčinou přibývání oxidu uhličitého je spalování v elektrárnách, autech a vypalování lesů; 3) příčinou přibývání metanu jsou bakterie z polí, z bažin a z odpadků; 4) příčinou přibývání oxidu (kyslíčnický) dusného je používání dusíkatých hnojiv.

C Úbytek ozonové vrstvy by se měl postupně zastavovat. Úplné obnovení ozonové vrstvy bude trvat několik desetiletí, protože v atmosféře jsou stále přítomny freony, které jsme vypustili dřív. Mohlo by ubývat onemocnění rakovinou kůže.

Zadání pro mladší čtenáře

Přečti si zadání a označ správnou odpověď nebo odpovědi:

- A** Stromy vyrábějí kyslík, a proto _____
1) se nám lépe dýchá
2) na nich roste ovoce
3) také vrhají stín
4) se v nich usídlují živočichové
- B** Strom hnije, a tak _____
1) obohací půdu
2) se mu vyhnou brouci
3) se dřevo drolí
4) zahyne i hmyz
- C** Bakterie jsou užitečné, protože _____
1) se žijí houbami
2) pomáhají stromu se rozložit
3) rostou na mechu
4) způsobují růst nových rostlin
- D** Protože houby rozkládají dřevo, _____
1) změkne a drolí se
2) rostou na něm nové rostliny
3) vyzobou ptáci larvy hmyzu
4) mech má zelenou barvu

pro mladší

pro starší

Živý strom je nádherný dar přírody. Stromy vyrábějí kyslík a osvěžují vzduch. Stromy poskytují chladivý stín rostlinám, zvířatům i lidem. Mnoho živočichů ve stromech najde svůj domov. Ovoce a ořechy některých stromů jsou chutnou potravou jak pro lidi, tak pro zvířata.

Strom je důležitý dokonce i potom, co uhynie. Hmyz a ptáci na jeho dřevě závisí. Některé ptáky v dutinách stromů hnízdí. Včely a vosy si tam mohou vystavět úly. Některé druhy hmyzu kladou do dřeva vajíčka, z nichž se vyvíjejí larvy. Larvami se krmí ptáci.

Na mrtvém dřevě rostou houby, které začínou strom rozkládat. Způsobují, že strom hnije. Na dřevě roste také zelený mech a různé bakterie. To vše napomáhá tomu, že se dřevo rozkládá. Nejdříve změkne, pak se začne drolit. Když se strom zcela rozloží, obohací půdu živinami. Proto je hniloba tak důležitá. Na této půdě může vyrůst nový strom.

(Zdroj: Liscinsky, Camille, Safránková, Kateřina, ed. Čteme s porozuměním každý den: 3. třída. Dobříš: Safrán, 2017. Upraveno.)

Život na Zemi závisí na rovnováze vrstvy oxidu uhličitého a ozonové vrstvy. Vědci pozorují, že se obě vrstvy mění, a to nikoliv bez následků. Koncentrace oxidu uhličitého stoupá každým rokem. Důsledkem toho zesiluje skleníkový efekt a Země se otepluje. Ozonová vrstva se naopak ztenčuje.

Příčinou skleníkového efektu je z 50% oxid uhličitý. Vzniká spalováním v elektrárnách, autech, vypalováním velkých lesních ploch. Za přibývající skleníkový efekt je zodpovědný také metan a kyslíčnický dusný. Metan vzniká tam, kde bakterie rozkládají organické látky, např. na ryžových polích a v bažinatých oblastech nebo v obrovských hromadách odpadků. Příčinou vzniku kyslíčnického dusného je intenzivní užívání dusíkatých hnojiv. Ozonová vrstva se ztenčuje působením atomů chloru. Ty se ve vyšších vrstvách atmosféry odštěpují z tzv. freonů. Freony se používají např. v chladírenské technice. Od 90. let výrobci freonů sice prudce klesá, ale freony vydrží v atmosféře desítky let.

Zesílením skleníkového efektu se mění klima na Zemi. Přibývají vlny veder, období sucha a jiné extrémní počasí. Podle vědců se mnohé úrodné oblasti promění v pouštiny. Ledovce tají a hladiny moří se zvedají. Ubývání ozonu vede k nárůstu rakoviny kůže. Oslabuje se imunita lidí, zvířat i rostlin.

(Zdroj: Krejčová, Věra, ed. Etika v průřezových tématech pro 5. a 6. ročník ZŠ. Praha: Mutabene, 2010. Upraveno.)

Vyzkoušejte si

V knížce, kterou čtete, zkus najít několik míst, kde je vidět vztah mezi příčinami a následky. Například v jedné postavě nebo v událostech děje.

Tipy na čtení

Tereza Horváthová, Jiří Dvořák

Stromovka aneb abeceda vzácných či všelijak nádherných stromů

Výklady i příběhy a zajímavé údaje kolem stromů, provázené inspirativními ilustracemi, mimo jiné tvořenými od dětí. Možná znáte olivovník, ale už málokdo ví, jak třeba vypadá a co je chlebovník. A nejen k čemu slouží, ale také v kterém románu vystupuje. Nebo se dočtete, jaké drobné povíste se vážou třeba ke zmarlice.

James Oliver Curwood

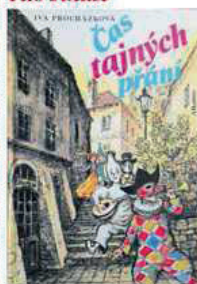
Vlčák Kazan / Barí, syn Kazanův

Dva navazující dobrodružné romány, v nichž sledujeme osudy napůl psa a napůl vlka v divoké přírodě a mezi lidmi, kteří se chovají divoce i šlechtě. Dvojí povaha křížence je příčinou mnoha jeho potíží, ale i statečných činů.

PRO MLADŠÍ

PRO STARŠÍ

Iva Procházková

Čas tajných přání

Hrdince je dvanáct, když se s rodiči přestěhuje na Malou Stranu. Zvědavě prozkoumává své tajemné okolí a svérázné sousedy se zajímavými a někdy strašidelnými osudy. Spřátelí se s vrstevníky, ale do života její rodiny zasahují politické poměry. S pomocí přátel, vrozeného optimistu, ale také tajemných schodů, které plní skrytá přání, se však dívka přes všechny problémy dostane.

Ursel Scheffler

Detektiv Klubko - Zločinec z modrého pokoje

Známý detektiv Klubko řeší krádež uměleckého díla, pokus o vraždu, rafinovanou loupež diamantů a řadu dalších případů. Dokonce se sám stane jednou z obětí neúspěšného zloděje. Čtenář se pomocí lupy také stane detektivem a na konci příběhu si vyzkouší svou detektivní bystrost a hledání příčin!

» PŘÍŠTĚ

Kdo teď zrovna vypráví?